

אוניברסיטת תל אביב
הפקולטה למדעי הרוח
היחידה למחקר התרבות

שאלות ותשובות בנושא התואר השלישי

הבהרה בעניין לימודי התואר השלישי:
רבים פונים אל היחידה למחקר התרבות בבקשה ללמוד בה לתואר השלישי. אנו מבקשים להבהיר, שהיחידה למחקר התרבות היא חוג לימודים לתואר השני. לתואר השלישי אין לימודים מובנים במדינת ישראל, אלא עיקר העבודה בו הוא עבודת מחקר בהנחית חבר סגל בכיר, שהמוצר הסופי שלה הוא עבודת דוקטור (או "דוקטוראט"). המסגרת האקדמית שבה יש להירשם תלויה בשינוי של המנחה.

"שאלות ותשובות" אלה הן לקט המבוסס על שאלות נפוצות. בכל מקרה של ספק, מחייבים **תקנוני האוניברסיטה** והנחיות הועדה לתלמידי המחקר של היחידה המטפלת. **במסמך זה, השימוש בלשון זכר מתייחס גם ללשון נקבה, ולהפך.**

1. אני מעוניין ללמוד לתואר השלישי ולכתוב עבודת דוקטור. מה עלי לעשות?
2. מה הם בעצם "לימודי התואר השלישי / לימודי הדוקטוראט"?
3. אני עומד בדרישות להירשם ללימודי דוקטוראט, ואני מעוניין לכתוב עבודת דוקטור ביחידה מסוימת. מה עלי לעשות?
4. אינני עומד במלוא הדרישות להירשם ללימודי הדוקטוראט. **יש לי תואר שני ללא עבודת גמר.** האם אוכל בכל זאת להירשם ללימודי הדוקטוראט?
5. האם אוכל להירשם ללימודי דוקטוראט ורק אז להחליט על איזה נושא לעבוד ובהנחייתו של מי?
6. איך אוכל לדעת לאיזה אדם כדאי לפנות כדי שינחה אותי בדוקטוראט?
11. אין לי יכולת לממן את לימודי. האם אוכל לקבל מילגה לביצוע המחקר לקראת הדוקטוראט?
12. קיבלתי את הסכמתו של חבר סגל בכיר לשמש מנחה לדוקטוראט. מה עלי לעשות?
13. איך נרשמים לדוקטוראט?
14. כמה זמן נמשכים לימודי הדוקטוראט?
15. מה הוא סדר הלימודים? מהו "שלב א" ומהו "שלב ב"?
16. איך כותבים הצעת מחקר?
17. ממי אפשר לקבל הנחיות על שיטת המחקר?
18. מי בודק את הצעת המחקר ומהו תהליך האישור של ההצעה?
19. מה קורה אם אין מאשרים את הצעת המחקר?
20. מה אורכה של עבודת הדוקטור?
21. מי שופט את עבודת הדוקטור ומהו תהליך אישורה?
22. האם ניתן לעבודה ציון?

23. שמעתי שיש מסלול ישיר לדוקטוראט, המאפשר להמשיך לתואר השלישי בדילוג על התואר השני. איך אוכל להתקבל למסלול זה?
7. איך פונים לחברי סגל בבקשה לקבל הנחיה לדוקטוראט?
8. מי רשאי להנחות עבודות דוקטור?
9. האם חייב חבר סגל בכיר לשמש מנחה למי שנרשם להיות תלמיד מחקר?
10. יש לי רעיון כללי, ומושג כללי על תחום המחקר המעניין אותי, אבל אין לי עוד נושא ברור ומוגדר.

שאלות	תשובות
1. אני מעוניין ללמוד לתואר השלישי ולכתוב עבודת דוקטור. מה עלי לעשות?	<p>רשאים להירשם ללימודי התואר השלישי ("דוקטוראט") מי שיש להם תואר שני ("מוסמך אוניברסיטה") בציון משוקלל של 85 לפחות וכתבו עבודת גמר שציונה הוא 85 לפחות.</p> <p>אם סיימתם את התואר השני ללא עבודת גמר, תוכלו להירשם, אם קיבלתם את הסכמתו של חבר סגל בכיר לשמש לכם מנחה, במעמד מיוחד של "מועמד לתלמיד מחקר". לפרטים יש לקרוא את המסמך "מועמד לתלמיד מחקר" בכתובת הבאה: http://www.tau.ac.il/acad-sec/phd/moamad.pdf</p> <p>אם אין לכם עדיין לא נושא לדוקטוראט ולא מנחה, תוכלו להירשם במרכז למרשם לקורסים ספציפיים. רישום זה יאפשר לכם להשתמש בשירותי הספרייה והתקשורת האלקטרונית, ולהתייעץ עם מנחים אפשריים.</p> <p>אם כבר קיבלתם את הסכמתו של מנחה לשמש מנחה לדוקטוראט שלכם, תוכלו להירשם במעמד של "תלמיד מחקר שלב א".</p>

אין אפשרות להירשם בלי קבלת הסכמה מפורשת
(בכתב) של חבר סגל בכיר לשמש מנחה לעבודת
הדוקטור.

2. **מה הם בעצם "לימודי
התואר השלישי /
לימודי הדוקטוראט"?**

בשיטה הנהוגה בישראל אין לימודים מובנים
לתואר השלישי בדומה ללימודים לתואר הראשון
ולתואר השני. במסגרת הלימודים חייב כל תלמיד
לשמוע קורסים בהיקף של 8 ש"ס, בנושאים
הרלבנטיים לנושא הדוקטוראט.

עם זאת, רשאי המנחה להטיל על התלמיד מכסה
של לימודי השלמה מעבר להיקף הנ"ל בהיקף
שיקבע בהתאם לצורך, במיוחד אם התלמיד בא
מתחום שאינו התחום שבו הוא מתעתד לכתוב את
הדוקטוראט.

בכל מקרה, עיקר הלימודים הוא ביצוע המחקר
שבעקבותיו נכתבת עבודת הדוקטור.

3. **אני עומד בדרישות
להירשם ללימודי
דוקטוראט, ואני
מעוניין לכתוב עבודת
דוקטור ביחידה
מסוימת. מה עלי
לעשות?**

עליך לחפש מנחה או מנחים, ולקבל את הסכמתם.
אם הם חברים ביחידה (כגון בית ספר) מסוימת,
סביר שיעדיפו שתירשם ביחידה זו. להנחיות על
הרישום ראה להלן.

4. **אינני עומד במלוא
הדרישות להירשם
ללימודי הדוקטוראט.
יש לי תואר שני ללא
עבודת גמר. האם אוכל
בכל זאת להירשם**

תוכל להגיש בקשה להירשם כמועמד לתלמיד
מחקר ("סימול 60") בתנאים הבאים:
[1] אם סיימת את התואר השני בציון
משוקלל של 85 לפחות, במוסד המוכר על
ידי אוניברסיטת תל-אביב לצורך קבלה
לתואר השלישי.
[2] אם קיבלת את הסכמתו של חבר סגל,

ללימודי הדוקטוראט?

הרשאי להנחות עבודת דוקטור, להיות המנחה שלך.
בקשתך תובא לדיון הועדה לתלמידי המחקר של היחידה המטפלת. אם בקשתך תאושר, יהיה עליך לכתוב עבודה מקבילה לעבודת גמר לתואר השני וללמוד לצורך השלמה בקורסים לפי הנחיות המנחה, לרבות קבלת אישור ברמת "פטור" על ידיעת שפה זרה נוספת, כנדרש במדעי הרוח. יהיה עליך לסיים לימודים אלה בציון המינימאלי שתקבע הועדה.

לפרטים נוספים נא לקרוא את המסמך "מועמד לתלמיד מחקר".

לאחר סיום חובות אלה, אם עמדת בכל הדרישות וקיבלת ציון 85 לפחות על העבודה, ואם המנחה המיועד יאשר שהוא מוכן להמשיך להנחותך לדוקטוראט, תדון הועדה בהעברתך למעמד של "תלמיד מחקר שלב א".
שים לב: העברתך למעמד של "תלמיד מחקר שלב א" מותנית בכך שהמנחה יחדש את הסכמתו להיות המנחה לעבודת הדוקטור שלך, אלא אם כן הסכים מנחה אחר לקבל את ההנחיה במקומו.

אם עדיין אין לכם נושא לדוקטוראט ולא מנחה, תוכלו להירשם במרכז למרשם לקורסים ספציפיים. רישום זה יאפשר לכם להשתמש בשירותי הספרייה והתקשורת האלקטרונית, ולהתייעץ עם מנחים אפשריים.

עם זאת, עליכם להביא בחשבון גם את האפשרות שלא תצליחו למצוא מנחה.

לכן, מומלץ מאוד להקדיש לשלב הכנה זה זמן קצר ככל האפשר ולהשקיע את רובו במציאת מנחה מתאים.

בדרך כלל מקובל בעולם, שמחפשים מנחה לפי עבודתו ולפי תחומי התמחותו. הדרך המומלצת היא לסרוק את מצאי האנשים במחלקות הרלבנטיות השונות, לבדוק מי נראה לך הקרוב ביותר לענייניך, לקרוא עבודות של חברי הסגל הנראים מתאימים, לבקר בקורסים שלהם, ולקרוא עבודות שנכתבו בהדרכתם.

בעידן האינטרנט, ניתן במקרים רבים גם לחפש

5. **האם אוכל להירשם ללימודי דוקטוראט ורק אז להחליט על איזה נושא לעבוד ובהנחייתו של מי?**

6. **איך אוכל לדעת לאיזה אדם כדאי לפנות כדי שינחה אותי בדוקטוראט?**

מנחים פוטנציאליים באתרי האינטרנט. פרסומים של החוקר, קורסים שלימד, עבודות תלמידים שהנחה – כל אלה יכולים לתת מושג על תחום עבודתו ועל הנושאים העשויים לעניין אותו. עם זאת, יש חוקרים שעדיין אין עליהם חומר רב באינטרנט, ויש לחפש עליהם חומר בספריות – בספרים ובכתבי עת.

רצוי מאוד לשלוח לכל אדם שמבקשים לשוחח אתו על אפשרות הנחיה מכתב בקשה קצר, בצירוף עמוד אחד ובו תקציר של הצעה, ובמצורף – רשימה ביבליוגרפית קצרה. תיאור אוטוביוגרפי קצר (רקע אישי ולימודי) יכולים לסייע למנחה הפוטנציאלי לראות מה חייב יהיה אולי הפונה להשלים בכדי שיוכל לעבוד בתחום מסוים שהמנחה עוסק בו או מתעניין בו מספיק כדי להנחות בו עבודת מחקר.

יש שפונים לחברי סגל שונים בלי שביררו תחילה דבר על הדיוקן המחקרי שלהם, אלא רק מפני שהם חברים במחלקה מסוימת. מאוד לא יעיל לפנות למנחה פוטנציאלי בלי לדעת דבר על עבודתו, מפני שאז סביר שלא תמצא לשון משותפת עמו.

רשאי להנחות כל חבר הסגל הקבוע באוניברסיטה, מדרגת מרצה בכיר ומעלה.

לא, אין כל התחייבות של חבר סגל בכיר כלשהו להנחות כל אדם שהוא. הסכמת איש הסגל להנחות מבוססת רק על הידברות ושכנוע.

"רעיון כללי ומושג כללי" הם נקודות התחלה טובות. צריך אפוא לנסות לאתר את המנחה הפוטנציאלי, בהתאם לתחום עיסוקיו או הידע שלו, המתאים לרעיון כללי זה. אם המנחה הפוטנציאלי יחשוב שהרעיון הכללי מבטיח, יתחיל משא ומתן אינטלקטואלי על קידומו ופיתוחו בכיוון של מחקר קונקרטי ואפשרי.

הגישוש והחיפוש אחר נושא מחקר קונקרטי, ותהליך בנייתו המשגתית והמחקרית, הם צעדים רגילים וחיוביים לגבי כל מחקר. במקרה של מחקר מונחה לעבודת הדוקטור, המשימה הראשונה המוטלת על המנחה היא לקיים דיונים עם המועמד על גיבוש המחקר. אבל התנאי

7. איך פונים לחברי סגל בבקשה לקבל הנחיה לדוקטוראט?

8. מי רשאי להנחות עבודות דוקטור?

9. האם חייב חבר סגל בכיר לשמש מנחה למי שנרשם להיות תלמיד מחקר?

10. יש לי רעיון כללי, ומושג כללי על תחום המחקר המעניין אותי, אבל אין לי עוד נושא ברור ומוגדר.

הראשוני לכך שדיונים כאלה יוכלו להתקיים הוא, שהמנחה יגלה עניין ברעיון הכללי ובתחום המחקר המוצע.

אוניברסיטת תל-אביב מציעה מספר לא גדול של מלגות קיום לתלמידי המחקר שלה. ובנוסף, מוצעות מלגות מגורמים חיצוניים, לפעמים בהתאם לדרישות ייחודיות. בכל שנה מוצעות לתלמידי ביה"ס מלגות אחדות כאלה, והן ניתנות על בסיס תחרותי. פרטים נוספים אפשר לראות באתר של המדור לתלמידי המחקר במזכירות האקדמית: [נא להקיש כאן](#).

אתה רשאי להירשם לתואר השלישי במזכירות היחידה המטפלת. ראה פרטים בתשובה לשאלה מס' 13.

הליך זה חל גם במקרה שכבר נרשמת במעמד של "מועמד למועמד לתלמיד מחקר". במקרה כזה עליך לעבור למעמד של "תלמיד מחקר שלב א", באותו האופן.

[1] יש למלא את טופס הרישום הפנימי של היחידה המטפלת ולהחתים עליו את המנחה או את המנחים. חתימת המנחה פירושה הסכמתו להנחות אתכם בעבודת המחקר.

שימו לב: התלמיד החותם על הטופס מאשר בחתימתו שקרא והבין את תקנות התואר השלישי כפי שהן מנוסחות בתקנון האוניברסיטה ובהנחיות היחידה המטפלת. חתימה זו היא מחייבת ובאה להסיר מחלוקות.

[2] עם הטופס יש לגשת למזכירות היחידה האקדמית ולמלא טופס רשמי נוסף.
[3] יש להביא אישור זכאות לתואר השני ותמונת דרכון.

תקנון הלימודים של אוניברסיטת תל אביב קובע, שמשך הלימודים לתואר השלישי לא יעלה על 5 (חמש) שנים מיום ההרשמה לשלב א'.

אם נרשמתם למעמד של "מועמד לתלמיד מחקר", פרק הזמן במעמד זה אינו נספר במניין השנים.

לימודי הדוקטוראט מורכבים מהשלבים הבאים: [1] שלב ההכשרה, כאשר יש כבר לתלמיד מנחה. שלב זה מכונה "שלב א". בשלב זה על התלמיד

11. **אין לי יכולת לממן את לימודי. האם אוכל לקבל מילגה לביצוע המחקר לקראת הדוקטוראט?**

12. **קיבלתי את הסכמתו של חבר סגל בכיר לשמש מנחה לדוקטוראט. מה עלי לעשות?**

13. **איך נרשמים לדוקטוראט?**

14. **כמה זמן נמשכים לימודי הדוקטוראט?**

15. **מה הוא סדר הלימודים? מהו "שלב א" ומהו "שלב ב"?**

לגבש את תוכנית המחקר, בתיאום עם המנחה, ולהגיש אותה לוועדה לתלמידי המחקר של היחידה המטפלת לא יאוחר מאשר שנה מיום הירשמו. הגשת התוכנית מותנית באישורו של המנחה ונעשית באמצעותו. התוכנית נשלחת לשני קוראים חיצוניים. לאחר אישורה, עובר התלמיד לשלב ב'. [2] שלב עבודת המחקר. שלב זה מכונה "שלב ב", והתלמיד עובר אליו רק לאחר שאושרה תוכנית המחקר שלו. את עבודת הדוקטוראט צריך להגיש לא יאוחר מתום ארבע שנים בשלב ב'. העבודה נבדקת על ידי שופטים חיצוניים.

הנחיות כלליות על כתיבת הצעת מחקר אפשר לראות ביחידות השונות. לדוגמה [הקש כאן](#).

מובן, שאין תוכנית מחקר אחת דומה לחברתה, וחשוב ביותר להגיש למנחה במסגרת "שלב א" טיוטות אחדות של התוכנית לעיונו ולתיקונו.

המתודולוגיה של המחקר, אופיו ומטרותיו, נקבעים על ידי תלמיד המחקר בהנחית המנחה שלו בהתאם למקובל בשדה המחקר שבהקשרו נעשית העבודה ולגישתו של המנחה. אין ליחידה שבה נרשמים לתואר השלישי או לוועדה היחידתית לתלמידי המחקר שלה הנחיות מתודולוגיות לביצוע מחקרים. הועדה מטפלת רק בהליך בדיקת ההצעה לצורך אישורה, ולאחר מכן בהליך בדיקת עבודת המחקר עצמה. הבדיקה נעשית בעיקרה תוך הסתמכות על חוות הדעת של שופטים, שהם חוקרים בעלי סמכא במקצוע הרלבנטי. כמובן, הבדיקה לוקחת בחשבון גם את האספקטים המתודולוגיים של העבודה, וזאת, כאמור, בהתאם לאופייה ולמטרותיה של העבודה כפי שנוסחו על ידי תלמיד המחקר, ובהתאם למקובל בתחום עבודתו, ובאישור המנחה. לפיכך, גם השאלה אם המחקר צריך להיות איכותני או כמותני, ומה צריכים להיות הפרמטרים המחייבים של כל שיטה כזאת, צריכה להיקבע על ידי כותב המחקר בתיאום עם המנחה בהתאם לשיקולים אלה. אין אפוא מקום להתייעץ עם יו"ר הועדה על העקרונות המתודולוגיים הספציפיים של עבודתך.

לאחר שאישר המנחה את תוכנית המחקר (בחתימתו על טופס תוכנית המחקר), מוגשת התוכנית לבדיקה של ועדת תלמידי המחקר של היחידה המטפלת. הועדה מבקשת חוות דעת של

16. **איך כותבים הצעת מחקר?**

17. **ממי אפשר לקבל הנחיות על שיטת המחקר?**
(כמותני/איכותני; ואם כמותני – מהו ההיקף הנדרש)? אני מבקש להיפגש עם יו"ר הועדה לתלמידי המחקר כדי לקבל הנחיות בעניינים אלה.

18. **מי בודק את הצעת המחקר ומהו תהליך האישור של ההצעה?**

שני מומחים בארץ ובעולם. בגלל העומס הרב המוטל על חברי סגל רבים, יש להביא בחשבון שקריאת תוכנית מחקר אפשרי שתתעכב חודשים אחדים. הועדה לתלמידי המחקר עושה ככל יכולתה למנוע עיכובים, ומשתדלת לקיים ישיבות לפחות אחת לחודש.

במקרים שהקוראים מציעים תיקונים, תוחזר ההצעה לתלמיד לתיקונים. ההצעה המתוקנת תוגש שוב לאישור הקוראים. אם חוות הדעת מאשרת את ההצעה, היא תאושר על ידי הוועדה היחידתית לתלמידי המחקר ותועבר לוועדה האוניברסיטאית. רק לאחר אישורה של הוועדה האוניברסיטאית, תאושר התוכנית סופית, והתלמיד יעבור לשלב ב'.

אם הועדה אינה יכולה לאשר את הצעת המחקר, היא נדחית לחלוטין, ואז מתבטל מעמדו של התלמיד כתלמיד מחקר, או שהיא מוחזרת לתלמיד ולמנחה לתיקונים ולהגשה מחדש. אם גם לאחר התיקונים אין אפשרות לאשרה, מתבטל מעמדו של התלמיד כתלמיד מחקר.

הועדה היחידתית ממליצה שאורך העבודה לא יעלה על 250 עמודים.

את עבודת הדוקטור שופטים/ים תחילה המנחה / המנחים, המגישים חוות דעת מנומקת לוועדה לתלמידי מחקר. לאחר קבלת חוות הדעת הזאת, פונה הועדה לשני שופטים נוספים, בארץ ו/או בחוץ-לארץ.

יש להביא בחשבון, שקריאת עבודת דוקטור אפשרי שתתעכב חודשים (לשופטים ניתן פרק זמן של 3 חודשים, אולם מעטים עומדים בפרק זמן זה). הועדה לתלמידי המחקר עושה ככל יכולתה למנוע עיכובים, ומשתדלת לקיים ישיבות לפחות אחת לחודש.

אם מוצאים אחד או יותר מהשופטים/ים שיש צורך בתיקונים, תוחזר העבודה לתלמיד לצורך תיקונים. הנוסח המתוקן יוחזר לשופטים/ים הרלבנטיים לביקורת. לאחר אישור השופטים את העבודה, היא תידון על ידי הועדה היחידתית, ואם תאושר תועבר לוועדה האוניברסיטאית לתלמידי המחקר. עם אישורה של הועדה האוניברסיטאית את עבודת הדוקטור, תישלח על כך הודעה לחברי

19. **מה קורה אם אין מאשרים את הצעת המחקר?**

20. **מה אורכה של עבודת הדוקטור?**

21. **מי שופט את עבודת הדוקטור ומהו תהליך אישורה?**

סנאט האוניברסיטה. אם לא יתקבל ערעור של חבר סנאט על החלטת הוועדה תוך עשרה ימים מיום שליחתה לסנאט, יהיה התלמיד זכאי לקבל את התואר "ד"ר לפילוסופיה".

"תקנון תלמידי המחקר" קובע (סעיף 88):
"ברגיל לא יינתן לעבודת דוקטור ציון ; ואולם במקרים של הצטיינות בלתי רגילה, ובהמלצה פה אחד של כלל השופטים, תוכל ועדה יחידתית להמליץ על מתן ציון "מעולה" לעבודת הדוקטור. [ה]המלצה כאמור טעונה אישור הוועדה הכלל-אוניברסיטאית.

אם המנחה (או המנחים) נתנו לעבודה את הציון "מעולה" תשלח הוועדה היחידתית את העבודה לשיפוטם של לפחות שלושה שופטים נוספים (למנחה או המנחים) שלפחות שניים מהם יהיו ממוסדות אחרים להשכלה גבוהה.

אם לא המליץ שופט בחוות דעתו על מתן ציון "מעולה" לעבודת הדוקטור, לא תפנה אליו ועדה יחידתית בנדון אפילו המליצו שאר השופטים להעניק לעבודה ציון כאמור."

פרטים יש לחפש ביחידות השונות האחריות על הטיפול בתלמידי התואר השלישי.

22. האם ניתן לעבודה ציון?

23. שמעתי שיש מסלול ישיר לדוקטוראט, המאפשר להמשיך לתואר השלישי בדילוג על התואר השני. איך אוכל להתקבל למסלול זה?